

**VAN «NATIONAAL WERK VOOR DEN VRIJEN
TIJD VAN DEN ARBEIDER» TOT «HOOGHE
RAAD VOOR DE VOLKSOPLEIDING»**

Het eerste terrein van de volksopvoeding dat na de Eerste Wereldoorlog op de aandacht van de Belgische overheid mocht rekenen, was dat van de lectuurvoorziening. In 1920 diende de toenmalige minister van Wetenschappen en Kunsten, Jules Destrée⁽³³⁾ bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers een wetsontwerp in betreffende de openbare bibliotheken. Daarin werd de oprichting van gemeentelijke, of het aannemen van vrije bibliotheken aangemoedigd, alsook een subsidiëringssysteem en de oprichting van een «Hooge Raad van de Openbare Bibliotheken» in het vooruitzicht gesteld. De Kamer keurde het ontwerp goed. Op 17 oktober 1921 werd de eerste wet op de openbare bibliotheken afgekondigd. Een uitvoeringsbesluit volgde op 19 oktober⁽³⁴⁾. In 1922 functioneerden 1.380 door de Staat erkende bibliotheken; in 1929 waren het er 2.174. Het aantal uitgeleende boeken groeide ondertussen van ruim 2,5 miljoen tot ruim 7 miljoen⁽³⁵⁾. Aldus werd de basis gelegd voor een actief bibliotheekbeleid. Van het boek het cement en van de leeszaal het dynamische centrum van de volksopvoeding maken bleven voorlopig echter open taken voor plichtsbewuste beleidsverantwoordelijken⁽³⁶⁾. Eveneens in 1921 werd een systeem uitgewerkt voor het subsidiëren van «Naschoolse werken». Verenigingen en diensten konden op een financiële steun van het Rijk rekenen naargelang van het aantal cursussen en voordrachten dat zij programmeerden⁽³⁷⁾. Voor

loisirs ouvriers (Nancy, 1929); G.A. LUNDBERG e.a., *Leisure. A suburban study* (New York, 1934); R.S. LYND en H.M. LYND, *Middletown in transition. A study in contemporary American culture* (New York, 1929).

⁽³³⁾ 1863-1936. Dr. in de Rechten. Letterkundige. Socialistisch volksvertegenwoordiger voor het arrondissement Charleroi, 1894-1936. Minister van Kunsten en Wetenschappen, 1919-1921.

⁽³⁴⁾ Cfr. Ch. DEPASSE en A. ANDRE, o.c., p. 84-94, Ch. DEPASSE, o.c., p. 123-144. Ch. Depasse, inspecteur van de openbare bibliotheken, besteedde bijzondere aandacht aan de organisatie van die instellingen, cfr. o.a.: Ch. DEPASSE, *La bibliothèque publique, complément indispensable de l'école! Comment la créer à peu de frais* (Luik, 1923, 1942²); ID., *Historique et organisation des bibliothèques publiques en Belgique* (Brussel, 1923); ID., *La bibliothèque publique-type, avec essai de catalogues-types* (Luik, 1935); ID., *Guide pratique du bibliothécaire* (Luik, 1939).

⁽³⁵⁾ De exacte cijfers zijn: in 1922: 2.686.313 ontleningen; in 1929: 7.181.437 ontleningen. Ch. DEPASSE en A. ANDRE, o.c., p. 97.

⁽³⁶⁾ Ch. DEPASSE, *Loisirs et culture*, deel I: *Philosophie de l'Education populaire* (Luik, 1949) p. 142.

Jules Destrée. (Bron: Het Belgisch Parlement 1894-1969) Mollie. P. van.

voordrachten met lichtbeelden, of met muziek, werden meer subsidies toegekend. In 1925 werd bovendien een onderscheid gemaakt tussen voordrachten met filmvoorstelling en voordrachten verbonden met proefnemingen of bezoeken aan musea. In de ogen van de beleidsvoerders was volksopvoeding een zaak van kennisoverdracht, vandaar dat zij de daarop gerichte activiteiten wensten te subsidiëren. Daartoe werd in 1921 voor de eerste maal een — bescheiden — bedrag (100.000 Bfr.) op de begroting van het Ministerie van Wetenschappen en Kunsten ingeschreven. In 1929 was het langzamerhand gestegen tot 250.000 Bfr. In dat jaar werden 418 werken gesubsidieerd: 177 Nederlandstalige en 241 Franstalige, waarvan 101 in de provincie Henegouwen. Daarnaast gaf ook het Ministerie van Landbouw financiële steun aan diverse activiteiten die uitdrukkelijk als volksopvoedende activiteiten werden beschouwd: cursussen land- en tuinbouw, cursussen en wedstrijden i.v.m. de verspreiding van het arbeidersakkertje en -tuintje⁽³⁸⁾.

⁽³⁷⁾ Cfr. Ch. DEPASSE en A. ANDRE, o.c., p. 102.

⁽³⁸⁾ *Ibid.*, p. 112.

Een centrale kern van waaruit het volksopvoedingswerk kon gedacht, geconcipieerd, aangemoedigd en begeleid worden kwam ondertussen niet tot stand. De vraag naar een dergelijke centrale beleidskern werd nochtans sedert het begin van de jaren twintig door een aantal mensen gesteld. Zij zou uiteindelijk beantwoord worden door de oprichting van de «Hooge Raad voor de Volksopleiding». De ontstaansgeschiedenis van die Raad geeft een beeld van de ruime maatschappelijke problematiek waarin het opvoedingswerk zich gedurende de jaren '20 en '30 situeerde en laat toe de visie en de motieven te exploreren die tot de oprichting ervan hebben geleid.

Een groots plan

«Les hommes politiques disent avec un sourire, en parlant de moi: «C'est un littérateur». Et mes confrères en littérature: «C'est un politicien». Aldus karakteriseerde L. Piérard zichzelf⁽³⁹⁾. Geboren te Frameries kende hij het leven in de Borinage. In zijn werk als journalist en letterkundige kreeg het volk van zijn streek een ruime plaats toebedeeld⁽⁴⁰⁾. Werkend en schrijvend wilde hij een eigen bijdrage leveren tot de volksontwikkeling. Hij bepleitte en steunde de initiatieven die de provinciale overheid van Henegouwen voor de arbeidersvorming opzette⁽⁴¹⁾. In 1919 werd hij voor de eerste maal tot volksvertegenwoordiger gekozen. Hij bleef het tot aan zijn plotse overlijden in 1951. Zijn bekommernis voor de volksopvoeding nam in zijn politieke loopbaan een belangrijke plaats in⁽⁴²⁾. Zoals hij zelf beseft werden zijn plannen echter vaak als niet-realistische dromen beschouwd. Dat kwam o.m. tot uiting toen hij in de loop van de jaren twintig zijn groots plan voor de vrije tijd en de volksontwikkeling naar voren bracht.

Op 2 februari 1922 diende L. Piérard, samen met J. Destrée, Camille Moury⁽⁴³⁾, Emile Vandervelde⁽⁴⁴⁾,

⁽³⁹⁾ C. BURNIAUX. Il était un homme, *Savoir et Beauté*, XXXI, 11/12 (1951) 979.

⁽⁴⁰⁾ O.a. in *Images boraines* (Brugge, 1907) en in *De flammes et de fumées* (Brussel, 1913). Cfr. C. BURNIAUX, o.c. en M. DENECKERE, *De Frans-Belgische literatuur. Van 1914 tot 1957* in: J. DHONDT (ed.) *Geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging in België* (Antwerpen, 1960) p. 527 en 530.

⁽⁴¹⁾ L. PHILLIPPART, Le foyer culturel Louis Piérard, *Savoir et Beauté*, XXXI, 11/12 (1951), p. 994.

⁽⁴²⁾ P. BOURGEOIS, Louis Piérard, *Animateur*, id., p. 990-991.

⁽⁴³⁾ 1873-1924. Bediende. Socialistisch volksvertegenwoordiger voor het arrondissement Mons, 1919-1924.

⁽⁴⁴⁾ 1866-1938. Dr. in de rechten en in de sociale wetenschappen. Hoogleeraar. Voorzitter van de Belgische Werkliedenpartij, 1933-1938. Toenmaals volksvertegenwoordiger voor het arrondissement Brussel.

Louis Piérard. (Bron: op. cit.)

Eugène Van Walleghem⁽⁴⁵⁾ en Joseph Wauters⁽⁴⁶⁾ bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers een wetsvoorstel tot oprichting van een «Nationaal Werk voor den Vrijen Tijd van den Arbeider» in⁽⁴⁷⁾. In het kader van het functioneren van dit Nationaal Werk werd een ruime bevoegdheid toebedeeld aan een «Hooge Raad der Werken voor den Vrijen Tijd»: het voorontwerp van de instelling die in 1929, als de «Hooge Raad voor de Volksopleiding» zou gecreëerd worden. Het wetsvoorstel Piérard was ondertussen zeer sterk gewijzigd en gereduceerd. We stippen enkele momenten aan van de weg die het van 1922 tot 1929 heeft afgelegd.

⁽⁴⁵⁾ 1882-1864. Metaalbewerker. Vakbondsleider. Volksvertegenwoordiger voor het arrondissement Charleroi, 1919-1949.

⁽⁴⁶⁾ 1875-1929. Dr. in de natuur- en scheikunde. Toenmaals volksvertegenwoordiger voor het arrondissement Huy-Waremme.

⁽⁴⁷⁾ *Parlementaire Handelingen. Kamer* (1921-1922) p. 197 (zitting van 2 februari 1922); *Parlementaire Documenten van de Kamer* (1921-1922) nr. 34.

Wat stelde Piérard voor?

Het op te richten «Nationaal Werk voor den Vrijen Tijd van den Arbeider» moest de arbeiders kansen bieden om hun vrije tijd «het best» te benutten (art. 2). Daartoe zou het Nationaal Werk enerzijds zelf instellingen en diensten voor vrije tijdsbesteding creëren en anderzijds het vrij initiatief aanmoedigen (art. 3-4). Als te steunen of op te richten initiatieven werden aangestipt: reizende tentoonstellingen voor kunst en folklore, wedstrijden voor huisversiering en -meubilering, het werk van de arbeidersakkertjes en de arbeiderstuinjes, het bouwen van turnzalen, speelpleinen en zwemdokken, de verspreiding van instrumentale en vocale muziek, van volkstheater, het inrichten van voordrachten, filmbezoek en uitstappen (art. 7). Een korps van inspecteurs zou het volksontwikkelingswerk begeleiden en controle uitoefenen over het gebruik van toelagen. Jaarlijks zou het Nationaal Werk een conferentie over volksopvoeding inrichten (art. 6). Een bijzondere reglementering tot het verlenen van toelagen voor de oprichting van «gemeenschappelijke huizen en van voor iedereen toegankelijke plaatsen tot uitspanning» werden in het vooruitzicht gesteld (art. 8).

Het Nationaal Werk zou rechtspersoonlijkheid hebben (art. 1) en gefinancierd worden met staatsgelden, toelagen van provincies en gemeenten, giften en legaten van particulieren, van naamloze en samenwerkende vennootschappen en van beroepsverenigingen (art. 4).

Volgens artikel 5 zou een «Hooge Raad der Werken voor den Vrijen Tijd» worden ingesteld. Hij zou belast zijn met: 1° het bestuur en het beheer van het Nationaal Werk en 2° het onderzoek van problemen die de «ontspanning en de opleiding van het volk» betroffen en die hem door de regering konden voorgelegd worden. De samenstelling van de Hoge Raad zag de auteur van het wetsvoorstel als volgt. Ten hoogste dertig leden zouden er deel van uitmaken. Zij werden benoemd voor vijf jaar en hun mandaat kon worden vernieuwd. Tien van de dertig leden zouden rechtstreeks door de regering worden benoemd; de twintig anderen zouden door haar gekozen worden onder kandidaten voorgedragen door verenigingen voor sport, kunst en volksopleiding. De Raad zou onder zijn leden een voorzitter en twee secretarissen kiezen. De koning zou de algemene secretaris aanwijzen. Ten slotte zou het functioneren van het «Nationaal Werk voor den Vrijen Tijd van den Arbeider» in overeenstemming worden gebracht met de wet op de openbare bibliotheken (art. 9).

In zijn inleidende motivering bij het wetsvoorstel noemde Piérard de zorg voor het gebruik van de vrije tijd van de arbeiders één van de grote sociale problemen die zich sedert het einde van de Wereldoorlog stelden. Gedurende

zijn vrije tijd moest de arbeider, naar verluidt, de kans krijgen om wat gezonde ontspanning te nemen en, op een aangename wijze wat bij te leren; kortom om zijn lichaam, geest en hart harmonieus te ontwikkelen. Ter ondersteuning van zijn idee gaf Piérard een overzicht van wat o.a. in Amerika, Engeland en Frankrijk op het getouw werd gezet om aan de arbeiders aanvullend onderwijs en gezonde ontspanning te bezorgen. Betreffende België verwees hij naar hetgeen vooral het provinciebestuur van Henegouwen, en in navolging van Henegouwen dat van Luik en van Brabant, ondernomen hadden. Hij noemde een overvloed van werkterreinen waarop het Nationaal Werk hetzij aanmoedigend hetzij initiatiefnemend bedrijvig moest zijn. In «la maison de tous» ten slotte zag hij de bekroning, het vitale centrum van het volksopvoedingswerk: «Le couronnement de l'œuvre dont nous rêvons, ce serait la construction dans chaque commune, dans chaque centre important, d'une *maison commune* où le travailleur aimerait à venir le soir lire les journaux, parcourir les publications illustrées, voir des petites expositions artistiques ou documentaires, entendre une conférence, un peu de musique, causer ou jouer avec des camarades (48)...» Wie vandaag het meer dan vijftig jaar oude wetsvoorstel en de motivering leest, wordt wellicht getroffen door het erg tijdsgebonden karakter van een aantal punten zoals b.v. de voorname plaats van de voordracht in de volksopvoeding en van de daarbijhorende behoefte aan bekwame voordrachtgevers. Anderzijds zijn diverse punten als een voorafspiegeling van wat eerst verscheidene decennia later reële beleidsobjectieven zouden worden (culturele centra, sportzalen, zwemdokken, speelpleinen...).

In een eerste fase leek het wetsvoorstel een vrij vlotte behandeling te krijgen. Op 1 maart 1922 werd het ter studie aan de Kamerafdelingen voorgelegd (49). Op 11 mei namen vier van de zes afdelingen het aan; twee verwierpen het. In het totaal boekte het 63 voor-, 27 tegenstemmen en 13 onthoudingen. Op 6 juli kwam het voor de Middenafdeling die echter oordeelde dat meer informatie moest worden ingewonnen vooraleer een beslissing te nemen. Op 17 januari 1923 boog zij zich opnieuw over het voorstel. Mits een aantal wijzigingen zouden aangebracht worden keurde zij het met vijf stemmen bij één onthouding goed (50).

Na onderzoek was de Middenafdeling van oordeel dat

(48) *Parlementaire Documenten. Kamer (1921-1922)* nr. 34, p. 30.

(49) *Parlementaire Handelingen. Kamer (1921-1922)* p. 301 (zitting van 1 maart 1922).

(50) *Parlementaire Documenten. Kamer (1922-1923)* p. 469-472 (nr. 92).

Piérard een goed beeld gaf van de problematiek van de vrije tijd van de arbeiders. Ter verontschuldiging voor het gebrek aan begrip voor die problematiek voerde verslaggever Jules Hoen ⁽⁵¹⁾ aan: «Het vraagstuk van den vrijen tijd van den arbeider is nieuw voor de meeste onzer al te druk bezette parlementsleden. Zij moeten zich met te veel zaken bezighouden om dan nog te kunnen zoeken, alvorens hun de taak wordt opgedragen, naar de oplossing van een ingewikkeld vraagstuk waar elders specialisten zich mede bezighielden ⁽⁵²⁾». Niettemin stelde de Middenafdeling verschillende amendementen voor. We stippen ze slechts aan in de mate ze de Hoge Raad betreffen. Op de eerste plaats wenste de Middenafdeling de naam van het Nationaal Werk te wijzigen in «Nationaal Werk voor Volksopleiding tot benutting van den Vrijen Tijd». De Hoge Raad bleef weliswaar de naam van «Hooge Raad van de Werken voor den Vrijen Tijd» dragen. In de samenstelling van de Raad wenste zij naast de reeds vermelde vertegenwoordigers uit het volksoontwikkelingswerk ook afgevaardigden van nog op te richten «Provinciale Commissies voor de Volksopleiding» op te nemen. De Middenafdeling was bovendien van mening dat de voorzitter van de Hoge Raad door de Koning moest worden aangeduid. Met het oog op de verdeling van subsidies kreeg de Hoge Raad alvast de opdracht een algemene regeling uit te werken. Herhaalde politieke moeilijkheden en moeizame parlementaire werkzaamheden omtrent dringende zaken zorgden ervoor dat de problematiek van de volksoopleiding niet veel aandacht van volksvertegenwoordigers en senatoren kreeg. Het hierboven vermelde verslag van de Middenafdeling was aldus niet aan bod gekomen toen de katholiek-liberale regering-Theunis in februari 1925 tot Kamerontbinding en vervroegde verkiezingen overging ⁽⁵³⁾. De uitslag van de verkiezingen leidden na veel moeilijkheden tot de vorming van een christen-democratisch-socialistisch bewind, dat sterke oppositie ondervond van alle conservatieve krachten in het land en het amper elf maanden zou uithouden. Gedurende die periode werd het probleem van de vrije tijd van de arbeiders opnieuw te berde gebracht. L. Piérard diende zijn wetsvoorstel op 5 augustus 1925 opnieuw

in ⁽⁵⁴⁾. Hij nam daarin de in 1923 voorgestelde wijzigingen van de Middenafdeling op. Hij hernam zijn vroegere motivering en citeerde de aanbevelingen die de zesde Internationale Arbeidsconferentie aan de regeringen had overgemaakt ⁽⁵⁵⁾. Bovendien verwees hij naar Italië, waar sedert 1925 het «Opera Nazionale Dopolavoro» ⁽⁵⁶⁾ tot stand kwam ⁽⁵⁷⁾.

Een tweede maal kwam het voorstel-Piérard echter niet verder dan een verslag van de Middenafdeling (4 juni 1926) ⁽⁵⁸⁾. Die zorgde nochtans voor een warm pleidooi ten voordele van het voorstel en diende slechts één amendement in. Dit was een indicatie van de geest waarin het overheidsbeleid t.a.v. de volksopvoeding verder zou geconcipeerd en georganiseerd worden: de Middenafdeling herformuleerde het artikel betreffende de taken van het «Nationaal Werk der Volksopleiding tot benutting van den vrijen tijd». Daarin kwam het aanmoedigen, het bevorderen van het privé-initiatief op de eerste plaats; het zelf initiatief nemen werd beschouwd als een eventuele aanvulling van het privé-initiatief en geformuleerd in termen van «Het (Nationaal Werk) *kan ook zelf* ⁽⁵⁹⁾ tentoonstellingen inrichten...» Deze wijziging werd aangebracht op voorstel van Hendrik Heyman ⁽⁶⁰⁾, toenmaals voorzitter van het Algemeen Christen Werkersverbond (A.C.W.) ⁽⁶¹⁾. Ze illustreert de kijk van de katholieke arbeidersbeweging op de rol van staat en van het privé-initiatief inzake volksoontwikkeling ⁽⁶²⁾.

⁽⁵⁴⁾ *Parlementaire Documenten. Kamer* (Buitengewone zitting 1925) nr. 132. Medeondertekenaars waren: J. Destrée, J. Mathieu, J. Dejardin, A. Delattre en E. Van Walleghem.

⁽⁵⁵⁾ *Ibid.*, p. 2.

⁽⁵⁶⁾ Betreffende dit Italiaanse initiatief, cfr. Fr. BLOCH-LAINE, o.c., p. 85-92 en *L'Œuvre nationale du «Dopolavoro»*. *Les loisirs ouvriers en Italie* (vert. uit het Italiaans door Ch. Belin) (Rome, 1938).

⁽⁵⁷⁾ «En Italie, une œuvre des loisirs vient d'être créée par décret. Son économie semble calqué sur celle que nous avons prévue dans notre proposition de loi, la première en date qu'on ait soumise à un parlement»: *Parlementaire Documenten. Kamer* (Buitengewone zitting 1925) nr. 132, p. 3.

⁽⁵⁸⁾ *Parlementaire Documenten. Kamer* (1925-1926) p. 1614-1620 (nr. 329).

⁽⁵⁹⁾ Cursivering van mij.

⁽⁶⁰⁾ *Parlementaire Handelingen. Kamer* (1927-1928) p. 319 (zitting van 26 januari 1928; tussenkomst van Delattre). H. Heyman (1879-1958) studeerde voor onderwijzer en werd de naaste medewerker van pater G.C. Rutten (1875-1932). Voorzitter van het Algemeen Christelijk Vakverbond (A.C.V.) 1913-1920 en vervolgens van het A.C.W. Volksvertegenwoordiger voor het arrondissement Sint-Niklaas, 1919-1958. Minister van Nijverheid, Arbeid en Sociale Voorzorg, 1927-1932.

⁽⁶¹⁾ Het Algemeen Christelijk Werkersverbond werd in 1920 opgericht als de overkoepelende organisatie van de katholieke standsorganisaties van de arbeiders.

⁽⁶²⁾ In verschillende publikaties betreffende de inhoud en functie van studiekringen voor arbeiders en artikelen van vooral L. Colens (1877-1936) in *De Gids op maatschappelijk gebied* komt naar voren dat de chris-

⁽⁵¹⁾ 1885-1955. Letterzetter. Socialistisch volksvertegenwoordiger voor het arrondissement Verviers, 1919-1954.

⁽⁵²⁾ *Parlementaire Documenten. Kamer* (1922-1923) p. 469.

⁽⁵³⁾ Betreffende de algemene politieke geschiedenis van België, cfr. Th. LUYKX, *Politieke geschiedenis van België* (Amsterdam-Brussel, 1973³), p. 309-314 en M. CLAEYS-VAN HAEGENDOREN, *25 Jaar Belgisch Socialisme. Evolutie van de verhouding van de Belgische Werkliedenpartij tot de parlementaire democratie in België van 1914 tot 1940* (Antwerpen, 1967) p. 218-245.

Onder de katholiek-liberale regering-Jaspar (22 november 1927-21 mei 1931) zou het parlement zich eindelijk uitspreken over het wetsvoorstel-Piérard. Nadat Piérard op 1 december 1927 de Kamer had gevraagd de bespreking van zijn voorstel op haar dagorde te plaatsen⁽⁶³⁾ en daarop herhaaldelijk was aangedrongen⁽⁶⁴⁾ ving op 26 januari de algemene discussie⁽⁶⁵⁾ aan.

De toenmalige minister van Wetenschappen en Kunsten, Maurice Vauthier⁽⁶⁶⁾ vroeg echter het voorstel eerst in de ministerraad te kunnen bespreken. Opnieuw dreigde de discussie verschoven te worden. Na heel wat geharrewar ging de Kamer niettemin tot de bespreking over. Daarin kwam, naast lof vanwege de socialistische sprekers, vanwege andere Kamerleden heel wat kritiek op een té centralistisch opgevat overheidsbeleid. Piérard stipte op zijn beurt aan dat het helemaal niet de bedoeling was de Staat een directieve rol te laten spelen in de vrijetijdsbesteding. Het Nationaal Werk moest op de eerste plaats de bestaande organisaties groeperen, financieel steunen en eventueel helpen met studie- en documentatiemateriaal.

Na verschillende weken diende de regering een amendement in waardoor het voorstel Piérard verviel en een nieuw wetsontwerp aan de Kamer werd voorgelegd⁽⁶⁷⁾. Met dit ontwerp had de regering, aldus Vauthier, dezelfde bedoeling als Piérard, maar het liet een eenvoudiger en praktischer toepassing toe.

Een adviesorgaan

In de plaats van een «Nationaal Werk voor den Vrijen Tijd van den Arbeider» stelde de regering voor een «Nationaal Werk voor Volksopleiding» op te richten. Het Werk zou het statuut hebben van een openbare dienst (art. 1) en beheerd worden door een «Hooge Raad» van tien tot vijftien leden. Het wetsontwerp hield weinig concrete gegevens in betreffende het functioneren van de instelling. De werking zou voornamelijk bij koninklijk besluit worden geregeld.

telijke arbeidersbeweging volkswontwikkeling zag als een zaak van op de eerste plaats de arbeidersbeweging zelf.

⁽⁶³⁾ *Parlementaire Handelingen. Kamer (1927-1928)* p. 73.

⁽⁶⁴⁾ *Ibid.*, p. 242 (zitting van 22 december 1927); p. 289-290 (zitting van 19 januari 1928).

⁽⁶⁵⁾ *Ibid.*, p. 346-356.

⁽⁶⁶⁾ 1860-1931. Dr. in de rechten. Hoogleraar. Liberaal. Gecoöpteerd senator, 1921-1931.

⁽⁶⁷⁾ *Parlementaire Handelingen. Kamer (1927-1928)* p. 1281 (zitting van 7 juni 1928). *Parlementaire Documenten. Kamer (1927-1928)* nr. 191.

L. Piérard en zijn collega's stemden met het regeringsvoorstel in⁽⁶⁸⁾. Hun verwachtingen dat daardoor de discussie spoedig kon afgerond worden, werd echter niet ingelost. Hoewel de katholieken deel uitmaakten van de regering, kantten verschillende katholieke kamerleden zich tegen het regeringsvoorstel. Na lange discussies, waarbij de rol die de Staat in de volkswontwikkeling kon en moest spelen centraal stond, werd het ontwerp tijdens de zitting van 6, 12 en 13 september in belangrijke mate gewijzigd. De katholieke volksvertegenwoordiger Fernand Golenvaux⁽⁶⁹⁾ maakte in een zeer lange tussenkomst een uitvoerige analyse van het wetsvoorstel Piérard en van het wetsontwerp van de regering. Hij zag niet het minste heil in een centralisatie van diverse organisaties⁽⁷⁰⁾ maar erkende het nut van «un organisme officiel distributeur des subsides»⁽⁷¹⁾. Kamiel Huysmans⁽⁷²⁾ hield een pleidooi om eindelijk tot een voorstel te komen waarover voor- en tegenstanders van staats-tussenkomst akkoord zouden kunnen gaan⁽⁷³⁾. Emmanuel De Winde⁽⁷⁴⁾ en Corneille Fieuillien⁽⁷⁵⁾ pleitten voor autonomie van het vrije initiatief inzake volkswontvoeding. Italië, waar de Staat een steeds grotere greep kreeg op diverse terreinen van het sociale leven, moest voor België allesbehalve model staan⁽⁷⁶⁾. Huysmans en Golenvaux amendeerden het wetsontwerp van de regering. De oprichting van een «Nationaal Werk voor de Volksopleiding» werd niet weerhouden. De geamendeerde artikelen behelsden uitsluitend de oprichting van de Hoge Raad, met consultatieve bevoegdheid. Van sterke staatsinmening kon geen sprake meer zijn. Op 19 september 1928 keurde de kamer met 125 ja-, 9 neenstemmen en 4 onthoudingen ten slotte een bescheiden wet tot oprichting van een «Hooge Raad voor de Volksopleiding» goed⁽⁷⁷⁾. Tot de kamerleden die zich bij de stemming onthielden behoorden L. Piérard, die tijdens het kamerdebat wegens een reis in het buitenland afwezig was, en J. Destrée. Beiden onderstreepten dat de

⁽⁶⁸⁾ *Parlementaire Handelingen. Kamer (1927-1928)* p. 1281.

⁽⁶⁹⁾ 1866-1931. Dr. in de rechten. Volksvertegenwoordiger voor het arrondissement Namen, 1914-1929 en toenmaals burgemeester van Namen.

⁽⁷⁰⁾ *Parlementaire Handelingen. Kamer (1927-1928)* p. 2321.

⁽⁷¹⁾ *Ibid.*, p. 2324.

⁽⁷²⁾ 1871-1968. Dr. in de Germaanse Filologie. Was één van de invloedrijkste socialistische politici van de eerste helft van de 20ste eeuw. Toenmaals volksvertegenwoordiger voor het arrondissement Antwerpen.

⁽⁷³⁾ *Parlementaire Handelingen. Kamer (1927-1928)* p. 2324-2326.

⁽⁷⁴⁾ 1871-1962. Dr. in de Rechten. Katholiek volksvertegenwoordiger voor het arrondissement Brussel.

⁽⁷⁵⁾ 1872-1944. Handelaar. Katholiek volksvertegenwoordiger voor het arrondissement Brussel.

⁽⁷⁶⁾ *Parlementaire Handelingen. Kamer (1927-1928)* p. 2376-2382.

⁽⁷⁷⁾ *Ibid.*, p. 2385-2486.

wet weliswaar het principe van de overheidszorg voor de volksopvoeding huldigde, maar niet de minste garanties bood om dit principe in daden om te zetten. Op 19 maart 1929 keurde de Senaat unaniem de wet goed ⁽⁷⁸⁾. Op 3 april werd zij als volgt bekrachtigd:

- Art. 1.** Ten einde te bevorderen al hetgeen er toe strekt om aan de arbeiders het middel te geven een nuttig en zedelijk gebruik van hun vrijen tijd te maken, wordt, bij het ministerie van kunsten en wetenschappen, een hoogen raad voor de Volksopleiding opgericht, waarvan de samenstelling en bevoegdheden bij koninklijk besluit worden geregeld.
- Art. 2.** Deze hoge raad zal van raadplegenden aard zijn. Hij kan aan de regeering alle maatregelen voorstellen, welke hij oorbaar acht om de volksopleiding te bevorderen en betere benutting van den vrijen tijd der arbeiders te verzekeren. Ieder jaar brengt hij bij de regering verslag uit over zijn werkzaamheid.
- Art. 3.** De benutting van de op de begroting van het ministerie van kunsten en wetenschappen uitgetrokken kredieten voor de volksopleiding, zal door de regeering worden bepaald, na advies of op voorstel van den hoogen raad ⁽⁷⁹⁾.

Aldus zag volgens de woorden van Piérard, «(un) petit être malingre» het levenslicht, in plaats van «l'enfant sain et bien constitué» ⁽⁸⁰⁾ dat hij in 1922 aan de Kamer voorstelde.

* * *

De Hoge Raad voor de Volksopleiding was het bescheiden antwoord ⁽⁸¹⁾ dat de Belgische wetgever gaf op een grote vraag van enkele politici bekommerd om de vrijetijdsbesteding van de arbeiders. In de vele verenigingen voor zang, toneel, voordrachten, sport, wooninrichting e.a.m. hadden noch de inrichters, noch de arbeiders zelf op een dergelijk overkoepelend organisme zitten wachten. De gamma van «Naschoolsche Werken» —

⁽⁷⁸⁾ *Parlementaire Handelingen. Senaat (1928-1929)* p. 694.

⁽⁷⁹⁾ *Mededelingen van het ministerie van Kunsten en Wetenschappen, XXIII (1929)* deel I, p. 67-68.

⁽⁸⁰⁾ *Parlementaire Handelingen. Kamer (1927-1928)*, p. 2486 (zitting van 19 september 1928).

⁽⁸¹⁾ *Les loisirs de l'ouvrier au parlement belge. Un Projet de loi, Les loisirs ouvriers. Revue trimestrielle publiée par la Commission Provinciale des Loisirs de l'Ouvrier. Province de Hainaut, V, 23 (september-oktober 1928)* p. 46.

de officiële benaming voor de meest diverse vormen van volksopvoeding — breidde zich na de Eerste Wereldoorlog zeer sterk uit. Zowel in de socialistische als in de katholieke arbeidersbeweging werd gezocht om het vormingswerk met arbeiders een aangepaste inhoud en vorm te geven. Wat kon in dat opzicht van een «Nationaal Werk voor den Vrijen Tijd van den Arbeider» worden verwacht? In de katholieke arbeidersbeweging werd het alleszins weinig gunstig voorgesteld: «De wet die het Nationaal Werk van den Vrijen Tijd van den Arbeider instelt bekommert zich niet om den arbeider een minimum opvoeding te geven, opvoeding die noodzakelijk is voor zijn waardigheid als mensch, maar zij wil voornamelijk aan den arbeider een aangenaam en nuttig tijdverdrif bezorgen. Vandaar dan ook het groot aantal werken die door het Nationaal Werk worden aanbevolen en ondersteund. Het is nutteloos een onderling verband te zoeken tusschen deze werken; zij kunnen op geen enkele manier van werken, geen enkele methode wijzen. De eenige band die tusschen deze werken bestaat, is dat ze allen den werkman uit de kroeg en de speelzalen houden en hem helpen zijn vrijen tijd te gebruiken. En wanneer het Werk dan toch instellingen ondersteunt die van bijzonder nut zijn voor de verstandelijke vorming van den arbeider, dan is het enkel omdat die instelling ook valt onder de kategorie der werken die helpen om den werkman zijn vrijen tijd nuttig te doen doorbrengen» ⁽⁸²⁾... De Hoge Raad voor de Volksopleiding kon niettemin een belangrijke functie krijgen in de beleidsvoering betreffende volksopvoeding. Hij was een centrale cel voor een overheidsbeleid dat op de eerste plaats op coördineren en stimuleren van het privé-initiatief was afgestemd ⁽⁸³⁾.

⁽⁸²⁾ L. COLENS, Hoe stelt zich het vraagstuk der arbeidersopvoeding? *De Gids op maatschappelijk gebied*, XXVII, 5 (mei 1932) p. 319.

⁽⁸³⁾ In tegenstelling tot een beleidstype waarin «L'Etat organise et dirige» waarvoor het Italiaanse «Opera Nazionale Dopolavoro» model stond: cfr. Fr. BLOCH-LAINE, o.c., p. 84.